

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษานำเสนอผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาเกษตรทางเลือกในทัศนะของประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. บริบทของพื้นที่ตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด
2. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์
3. การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บริบทของพื้นที่ตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

ความเป็นมาของบ้านสะตอ

บ้านสะตอ เป็นชุมชนดั้งเดิมในอดีตที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 200 ปี ที่มาของชื่อชุมชนตามคำบอกเล่ามีถึง 3 แบบ คือ บ้างก็บอกเล่า “สะตอ” เป็นชื่อของต้นไม้ยืนต้นชนิดหนึ่ง ซึ่งมีเป็นจำนวนมากในหมู่บ้าน หรือเล่าว่ามีต้นสะตอใหญ่ ขนาด 7 คนโอบ ซึ่งปัจจุบันยังมีอยู่ต้นสะตออายุกว่า 100 ปีขึ้นไป อยู่ในหมู่ที่ 1 บ้านตาพลาย และยังคงมีการอนุรักษ์ไว้จนถึงปัจจุบัน หรือบ้างก็เล่าว่ามีแม่น้ำไหลผ่าน ซึ่งมีต้นน้ำมาจากสะพานหิน เขตอำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี แม่น้ำนี้ได้แยกออกมาเป็นสองสาย สายหนึ่งไหลไปทางเขมร เรียกว่า “คลองสะตอ” ส่วนอีกสายหนึ่งไหลมาทางประเทศไทย เรียกว่า คลองสะตอ บริเวณคลองสะตอนี้ มีต้นสะตอขึ้นอยู่ทั่วไปเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกตำบลนี้ว่า ตำบลสะตอ สืบมาจนถึงทุกวันนี้ ชุมชนส่วนใหญ่เป็นชนพื้นเมือง เรียกว่า “ซอง” ซึ่งเป็นเชื้อสายจากเขมร-มอญ และเขมร-ไทย และยังมีชาวจีนเข้ามาค้าขายบ้าง มีชาเขมรที่โยกย้ายอพยพมาจากประเทศเขมรบ้าง ปัจจุบันกลายเป็นชนพื้นเมืองไปแล้ว ชาวสะตออาศัยอยู่กันแบบเครือญาติ จะสังเกตได้ว่าในแต่ละหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะมีนามสกุลเดียวกัน ตระกูลดั้งเดิมได้แก่ พิมพ์ปราบ สนเถิง อภิบาล ความเป็นอยู่ของชุมชนจึงยังเป็นลักษณะของเครือข่ายชุมชนในอดีตมีการ “เอาแรง” เป็นการกระทำที่ชาวบ้านไปช่วยกันทำงานให้แล้วเสร็จ เมื่อช่วยกันเสร็จแล้วต้องมีการ “ใช้แรง” เป็นการมาช่วยกันทำงานคืน การลงแขกกันทำนา หรืองานบุญต่าง ๆ รวมทั้งการนับถือผี ก็จะมาเอาแรงกัน พึ่งพาอาศัยกัน แลกเปลี่ยนทรัพยากร แบ่งปันสิ่งของซึ่งกันและกัน ชุมชนสะตอยังคงมีการคงไว้ซึ่งสังคมในชนบท ความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติแนบแน่น และต่อมามีการอพยพคนนอกพื้นที่เข้ามาทำมาหากิน เป็นคนแถบชายฝั่งทะเลตะวันออก จังหวัดระยอง

จันทบุรี และคนทางอีสานบ้าง สังคมตำบลสะท้อนยังคงเป็นสังคมชนบท ทำให้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติมีความแนบแน่นตามวัฒนธรรมของไทย และเป็นลักษณะของเครือข่ายชุมชน ซึ่งบริบทของชุมชนมี 3 ด้าน (ศิมาพร จันทรวงษ์, 2556 : 37-42) ดังนี้

1. ด้านการเมืองการปกครองของชุมชน
2. ด้านวัฒนธรรมของชุมชน
3. ด้านเศรษฐกิจชุมชน

ด้านการเมืองการปกครองของชุมชน

การปกครองในอดีตของชุมชนสะท้อนมีสองแบบหลัก คือ แบบแรกจะเป็นการช่วยเหลือกันพึ่งพากัน เวลาเกิดปัญหาที่จะมารวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่นั่น ๆ เน้นการดูแลตนเองเป็นหลักไม่มีนายบ้านมาควบคุมดูแล แต่ถ้าเป็นปัญหาใหญ่ที่ไม่สามารถแก้ไขกันเองได้นั้น ชาวบ้านจะพากันไปทั่วเพื่อให้เจ้าอาวาสหรือพระวัดนั้น ๆ ช่วยแก้ปัญหา และอีกแบบหนึ่งคือ จะมีคนที่มีลักษณะเด่น ๆ เช่น จริงใจ นักเลงโบราณ ซื่อสัตย์ ที่ชาวบ้านยกให้เป็นคนคอยดูแลทุกข์สุขของชุมชน

ต่อมา มีการปกครองรูปแบบ “นายบ้าน” ซึ่งเป็นศูนย์กลาง โดยยึดระบบเครือญาติเป็นส่วนใหญ่ ใครมีญาติมาก มีที่ทางเยอะบวกกับความศรัทธาของชาวบ้านก็จะได้เป็นผู้นำหรือเป็นนายบ้าน มีบทบาทหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยชาวบ้านจะช่วยกันดูแลตนเองก่อน เมื่อมีปัญหาเดือดร้อนที่แก้ไขไม่ได้ก็จะให้นายบ้านคอยช่วยเหลือดูแลแก้ไข

หลังจากนั้นเริ่มมี พระราชบัญญัติท้องที่ พ.ศ. 2457 จึงมีปรับเปลี่ยนมาเป็นการปกครองที่มีรูปแบบมากขึ้น คือ เริ่มมีขุนเป็นหัวหน้าในการปกครอง ต่อมาการปกครองท้องที่เริ่มเข้ามาในสมัยปี พ.ศ. 2489 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เริ่มมีบทบาทดูแลมากขึ้น เริ่มมีการแบ่งแยก แยกแยกออกเป็นพรรคเป็นพวก เริ่มมีอิทธิพลเข้ามาในหมู่บ้าน จากการปกครองโดยขุนก็เปลี่ยนมาเป็นระบบกำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยมีการแบ่งพื้นที่กันดูแล เดิมการแบ่งเขตการปกครองแบ่งออกเป็น 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านตาพลาย หมู่บ้านหนองบัว หมู่บ้านเกาะลอย และเมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงขยายออกมาอีก 6 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านวงพัฒนา หมู่บ้านคลองปุก หมู่บ้านร่วมมิตร หมู่บ้านทุ่งกระบอก หมู่บ้านทุ่งกรด และหมู่บ้านรัตนมัย

พ.ศ. 2540 องค์การบริหารส่วนตำบล หรือ อบต. เริ่มตั้งขึ้น อบต. เริ่มเข้ามามีบทบาทและเริ่มมีมากขึ้น จากการทำงานใกล้ชิดกับประชาชน และดูแลประชาชนทุกอย่างหากเดือดร้อน นำความเจริญมาสู่ชุมชนและชาวบ้านมากขึ้น ชาวบ้านจึงให้ความสำคัญ รวมตัวเป็นกลุ่มก้อน เป็นองค์กรให้ความร่วมมือกับ อบต. เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันยังไม่มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน แต่ได้มีการพูดคุยกันไว้บ้างแล้ว ถึงจะยังไม่มีการจัดตั้งก็ยังคงมีการใช้วัด สถานีนามัยชุมชน โรงเรียน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในการมีส่วนร่วมและขับเคลื่อนในการพัฒนาเพื่อความเป็นอยู่ร่วมกัน

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอคนปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งในสมัยที่ 2 (หมดวาระเมื่อวันที่ 5 กันยายน 2556) จากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ นายกคนปัจจุบันยังสามารถครองใจประชาชนในพื้นที่ได้ หากยังคงเล่นการเมืองท้องถิ่นต่อไป ความขัดแย้งกันระหว่างท้องที่กับท้องถิ่นยังเกิดขึ้นน้อยมากเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ เนื่องจากยังอาศัยระบบเครือญาติเป็นฐานะในการดูแลชุมชน และในปัจจุบันอยู่ในระหว่างดำเนินการผลักดันให้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลสะตอ เพื่อให้เป็นศูนย์รวมสำหรับการทำกิจกรรมของตำบล การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนมากขึ้น ดังนั้นประชาชนจึงเห็นด้วยกับการตั้งสภาองค์กรชุมชนของตำบล เพราะว่าจะเป็นศูนย์รวมให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนต่อไป

ด้านวัฒนธรรมของชุมชน

เนื่องจากคนในชุมชนตำบลสะตอดั้งเดิมเป็นชาวชอง จึงมีวัฒนธรรมความเชื่อของการนับถือผี การนับถือบรรพบุรุษอยู่มาก เช่น ผีหิ้ง ผีละหมด (ผีแม่หมด) ผีสาว (ผีประจำหมู่บ้าน) ผีหม้อ ผีเรือน (ผีที่ดูแลบ้าน) ซึ่งแต่ละผิวนั้นจะเกี่ยวกับความเชื่อในด้านต่าง ๆ เช่น

ผีหิ้ง จะเล่นกันในเวลากลางคืนจนถึงเช้า นิยมเล่นช่วงเดือนแปด เดือนเจ็ด หรือเดือนสิบ ประคบด้วย ใก่ เหล้า ขนมด้มแดงด้มขาว ลักษณะจะเกี่ยวกับการเคารพบรรพบุรุษขอให้ช่วยคุ้มครองไม่ให้เจ็บไข้ป่วย ซึ่งบรรพบุรุษทุกบ้านจะมีหิ้งสำหรับตั้งให้ผีบรรพบุรุษ เป็นที่สำหรับยึดเหนี่ยวจิตใจ คุ้มครองลูกหลานและความเป็นอยู่ของคนในบ้าน

ผีหม้อ จะเล่นกันก็ต่อเมื่อมีลูกชาย จะมีหม้อเป็นอุปกรณ์สำคัญ เมื่อทำพิธีเสร็จจะเอาหม้อแขวนไว้หน้าบ้าน

ผีละหมด (แม่หมด) จะใช้เล่นเพื่อปิดเป่าสิ่งชั่วร้าย

นอกจากชาวชองจะนับถือผี แล้วยังศรัทธาในพุทธศาสนาหรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นการเชื่อมโยงระหว่างการนับถือผีและศาสนาพุทธเข้าไว้ด้วยกัน และดำรงสืบต่อกันมา ทั้งการนับถือผีและนับถือพุทธนั้นล้วนแต่เกี่ยวข้องกันทั้งวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ซึ่งในปัจจุบันหลงเหลือวัฒนธรรมเหล่านี้บางหมู่บ้านเท่านั้น เนื่องจากการกลืนวัฒนธรรมจากคนต่างถิ่น และการที่ส่งลูกหลานเข้าไปเรียนในเมืองจึงทำให้ไม่มีคนสืบทอดทางวัฒนธรรม

พระภูมิ การตั้งศาลพระภูมิต้องตั้งไว้นอกบ้าน ศาลพระภูมิจะมี 4 เสาไว้คอยปกป้องคุ้มครอง เจ้าที่ จะตั้งศาลเจ้าไว้นอกบ้าน ศาลเจ้าจะมีเสาเดียว ทั้งสามศาลจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน ซึ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีว่าจะช่วยปกป้อง คุ้มครอง รักษาให้ทุกคนปลอดภัย และจะเห็นได้ว่าชาวบ้านมีการนับถือศาสนาพุทธ ผี และพราหมณ์ควบคู่กันไป โดยจะเห็นได้จากการเข้าวัดทำบุญ การรักษาศีล อีกทั้งการประกอบพิธีการต่าง ๆ หลากหลายศาสนาปะปนกันไป

สำหรับระบบการอุปถัมภ์เป็นระบบที่เกิดขึ้นมาเมื่อเริ่มมีถนนดินลูกรัง และต่อมามีไฟฟ้าเข้ามาสู่ชุมชนเริ่มพบมากขึ้น เริ่มมีการใช้วิทยุมือถือ ต่อมาพัฒนาเป็นโทรศัพท์บ้าน โทรศัพท์มือถือ ซึ่งมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ มีการใช้จ่ายเงินมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรวิถีชุมชนแบบชาวบ้านเดิม ๆ ก็ยังมีให้เห็นอยู่ถึงแม้เกิดความอยากได้ แต่ถ้ายังไม่มีเงินก็ยังไม่ซื้อ ยังคงใช้วิทยุมือถือแบบเดิม ๆ ไปก่อน ใช้จ่าย ประหยัดและสะดวกกว่ากันเยอะ

ซึ่งจะเห็นได้ว่าถึงแม้ปัจจุบันจะเป็นยุคโลกาภิวัตน์แล้ว แต่ชุมชนตำบลสะตอก็ยังดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมพื้นบ้านแต่โบราณ ความเป็นอยู่อย่างเครือญาติ ดังนั้นชุมชนตำบลสะตอจึงเป็นชุมชนที่น่าอยู่อีกชุมชนหนึ่งซึ่งหาได้ยากในสังคมไทยปัจจุบัน

ด้านเศรษฐกิจชุมชน

“ช่วยเหลือตัวเองมาตลอด” เป็นคำกล่าวที่ชาวบ้านบอกกล่าวให้ฟัง มีการปรับตัวให้เข้ากับความเป็นอยู่ เช่น ใ้ใบไม้ ใบระกำมาปรุงเป็นหลังคา การหาของป่าเพื่อประทังชีวิต ถ้าเหลือจึงนำเอาไปแลกเปลี่ยนกันในระบบเครือญาติก่อน หากยังเหลืออีกก็นำเอาไปแลกเปลี่ยนหรือขายกับชุมชนอื่น เวลาเจ็บป่วยก็ใช้รากต้นไม้ ใบไม้ เป็นสมุนไพรแทนการรักษาโรคต่าง ๆ มีหมอสมุนไพรพื้นยา ปัจจุบันยังคงมีอยู่บ้าง ความเป็นอยู่ยังเน้นระบบเครือญาติ ชุมชน วัด ทำให้ระบบเครือญาติมีผลต่อความเป็นอยู่ของตนเอง วัดจึงเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมของชาวบ้านในเวลาต่อมา รวมถึงการปรับทุกข์ต่าง ๆ ก็สามารถเดินทางไปที่วัดได้ เจ้าอาวาสจึงเป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธาของชุมชน หากมีปัญหาชาวบ้านก็มักจะเข้าวัดเพื่อขอคำปรึกษาอยู่เสมอ มีการพัฒนามาเรื่อย ๆ จากระบบเครือญาติก็เริ่มขยายออกไปสู่ระบบสังคมภายนอก โดยมีการพบปะโดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางสำหรับการพบปะพูดคุยหรือประชุมต่าง ๆ วัดจึงเปรียบเสมือนศูนย์รวมของชาวบ้าน เวลาถึงงานก็มารวมตัวกัน สังคมเริ่มเปิดกว้างมากขึ้น มีเจ้าอาวาสวัดเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้าน

ในอดีตมีการทำมาหากินโดยใช้วิธีเก็บของป่า เช่น หาสมุนไพรในป่า สะตอ น้ำผึ้ง หน่อไม้ มีการล่าสัตว์เก็บไว้เป็นอาหารภายในครอบครัวเสมอ เหลือจึงนำไปแลกเปลี่ยนสินค้าอื่น ซึ่งสินค้าที่มีความต้องการของชุมชน คือ จำพวกเครื่องนุ่งห่ม แต่ในชุมชนไม่มีวัตถุดิบในการผลิต จึงต้องนำสินค้าในชุมชนไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนอื่น การสัญจร การเดินทางออกนอกชุมชน หรือการเดินทางไปถิ่นอื่น ค่อนข้างลำบาก ต้องใช้การเดินทางเท้า หรือเรือในการเดินทาง

การสัมปทานป่าไม้ของตระกูลจินตกานนท์ ทำให้ชุมชนสะตอเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ คือ เริ่มมีถนนเข้ามาในชุมชน ประมาณปี พ.ศ. 2500-2510 ถนนดินลูกรังซึ่งจากเดิมใช้ทางที่เป็นทางเกวียน เป็นทางที่ใช้สำหรับเกวียนที่ลากด้วยควายหรือวัว ถนนนี้มีเพื่อเป็นการขนไม้ไปขาย และต่อมาถนนเส้นนี้ได้ชื่อว่า ถนนจินตกานนท์ ตามชื่อของตระกูลที่เป็นผู้บุกเบิก ความเป็นอยู่เริ่มดีขึ้น ทำให้การเดินทางติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ ได้ง่ายและสะดวกขึ้น รถมอเตอร์ไซด์เป็นรถคันแรกของชุมชนนี้ ที่วิ่งระหว่างอำเภอกับชุมชน มีวันละ 1 เที่ยว ชาวชุมชนเริ่มเปลี่ยนการทำมาหากินแค่ในครัวเรือน

เป็นการทำมาค้าขาย เริ่มมีการจับจองที่ดินไว้สำหรับเพาะปลูก ในช่วงแรก ๆ นั้น นิยมปลูกมันสำปะหลัง พัฒนามาเป็นนาข้าว สวนผลไม้ สวนยาง และสวนปาล์ม ตามลำดับ เน้นการปลูกเพื่อขาย มิได้ปลูกเอาไว้กิน มีการลงทุนเพื่อหวังผลกำไรจากผลผลิตมากขึ้น เริ่มมีการซื้อรถไว้สำหรับการค้าขายกับชุมชนอื่น และเมื่อมีการขนส่งที่ดีขึ้น มีการหลั่งไหลของผู้คนต่างถิ่น สินค้าใหม่ ๆ เริ่มเข้ามามีอิทธิพลกับคนในชุมชน นอกจากการทำการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน และยังมีการทำอาชีพอื่น เช่น การรับจ้าง ร่อนพลอย การรับจ้างทำสวนผลไม้ รับจ้างกรีดยาง

เมื่อมีถนนหนทาง ไฟฟ้าก็เริ่มเข้ามาในชุมชนอย่างเป็นทางการ ประมาณปี พ.ศ. 2530 แต่ยังไม่ดีเท่าที่ควร ยังติด ๆ ดับ ๆ หรือ ลุ่ม ๆ ดอน ๆ ครั้งแรกชาวบ้านยังไม่รู้สึกอะไร เพราะชินกับความมืดและแต่เดิมชาวบ้านใช้ได้ ตะเกียงแทนไฟฟ้า พอมาช่วง พ.ศ. 2539 เริ่มมีการปั่นไฟใช้กัน โดยเครื่องปั่นไฟเครื่องแรกของชุมชนเกิดจากการบริจาคของนายประทุม รัตนเพียร ซึ่งเป็นอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ในสมัยนั้นต่อมาเมื่อทุกอย่างลงตัวหรือเป็นระบบขึ้น ชาวบ้านจึงรู้สึกดีขึ้น สะดวกสบายมากขึ้นกว่าเดิม จนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตไปแล้ว การที่มีถนนมีไฟฟ้า ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนทางเศรษฐกิจเริ่มมีการทำเกษตรกรรมเพื่อการค้าขายจากที่ทำเพื่อการแลกเปลี่ยนเท่านั้น ไฟฟ้าเข้ามาก็เริ่มมีสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าเข้ามาด้วย มีสินค้าฟุ่มเฟือยเข้ามาขายในชุมชนโดยมีทั้งการขายสดและผ่อน เช่น ทีวี ตู้เย็น พัดลม หม้อหุงข้าวไฟฟ้า และอื่น ๆ แต่ละครัวเริ่มมีความต้องการสินค้าประเภทนี้เพิ่มมากขึ้น เพราะจะรู้สึกล้ำสมัยหากไม่ได้ใช้สินค้าเหล่านั้น เมื่อมีความต้องการใช้ในสินค้าใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น ย่อมต้องลงทุนในอาชีพเพิ่มขึ้นตามลำดับ ซึ่งแน่นอนว่าการลงทุนบางครั้งมันก็ไม่ได้ผลกำไร และบางครั้งก็ขาดทุน การที่จะหาเงินมาลงทุนคืนก็ต้องกู้ ต้องหาเงินมากขึ้น ต้องออกหางานทำเพื่อหาเงินมาใช้จ่ายในสินค้าเหล่านั้น เริ่มออกหางานทำนอกพื้นที่ เริ่มทิ้งถิ่นฐานออกไปหางานทำนอกพื้นที่ จากการสัมภาษณ์พบว่าชาวสะตอส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นหนี้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ส่วนเรื่องหนี้นอกระบบก็มีบ้างเหมือนกันแต่น้อยมากเมื่อเทียบกับการกู้ยืมของ ธกส.

ในชุมชนมีหน่วยงานราชการ คือ อนามัยและโรงเรียน ปัจจุบันมีมีอนามัย 2 แห่ง และมีโรงเรียนจำนวน 3 แห่ง การศึกษาดั้งเดิมเป็นการศึกษาตามวัดวาอาราม โดยมีกระดานชนวนสำหรับหัดขีดเขียนหนังสือ จะมีพระหรือนายบ้าน ผู้นำชาวบ้านเป็นผู้สั่งสอน โดยใช้โรงทิม เป็นโรงไม้หลังคามุงด้วยใบไม้ บรรยายาศทิม ๆ ไว้สำหรับเรียนหนังสือในสมัยก่อน จากคำบอกเล่าของชาวบ้านต่อมาก็กลายเป็นโรงเรียนนั่นเอง

ส่วนที่ทางทำมาหากินของชาวบ้านส่วนมากเป็น สค.1 สปก. มีการทำมาหากินเท่าไรก็แจ้งที่ครอบครองเท่านั้น ปัจจุบันมีการแบ่งแยกออกไปให้ลูกหลานทำมาหากิน ที่ดินไม่มีการจับจองไว้ซื้อหรือขายกรรมสิทธิ์ที่ดินนั้น ส่วนใหญ่ยังเป็นที่ดินของรัฐ บ้างเป็นที่ สปก. นส. 3 น้อยรายที่จะมีโฉนดเป็นของตัวเอง เนื่องจากเป็นพื้นที่จับจองสมัยตั้งแต่ยังไม่มีการสำรวจ และเมื่อถึงเวลาต้องออก

โฉนดบางส่วนไม่กล้าที่จะไปจดทะเบียนเพราะไม่อยากเสียภาษี บ้างก็ไม่เข้าใจกับระบบการจัดการต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐ ที่ดิน สค.1 สปก. เหล่านี้ก็สามารถนำไปเข้าธนาคารเพื่อทำการกู้เงินมาลงทุนได้ เมื่อทุกอย่างพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปการใช้เงินตราจึงมีมากขึ้นชาวบ้านจึงเริ่มมีการนำที่ดินเหล่านั้นไปเข้าธนาคารเพื่อนำเงินไปลงทุนในอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำนา การทำสวน การทำสวนผลไม้ และอื่น ๆ แต่กระนั้นการพัฒนาเป็นหนี้ระบบยังคงมีอยู่น้อย

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์

$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอเป็นตอน ๆ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของเกษตรกรเคมีของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับเกษตรกรทางเลือกของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

ตอนที่ 4 ผลการศึกษามาตรการพัฒนากลุ่มเกษตรกรทางเลือกของเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

ตอนที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 2 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศ (n = 361)

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	170	47.1
หญิง	191	52.9
รวม	361	100.0

จากตาราง 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 52.9 เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 47.1

ตาราง 3 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ (n = 361)

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
18 -43 ปี	184	51.0
44 ปีขึ้นไป	177	49.0
รวม	361	100.0

จากตาราง 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีช่วงอายุ 18-43 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.0 อายุ 44 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 49.0

ตาราง 4 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรายได้ต่อปี (n = 361)

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
≤ 200,000 บาท	257	71.2
200,001 บาทขึ้นไป	104	28.8
รวม	361	100.0

จากตาราง 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีรายได้ต่อปี น้อยกว่าหรือเท่ากับ 200,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 71.2 มีรายได้ต่อปี 200,001 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 28.8

ตาราง 5 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด (n = 361)

สมาชิกในครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
≤ 4 คน	226	62.7
5 คนขึ้นไป	135	37.3
รวม	361	100.0

จากตาราง 5 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 คน คิดเป็นร้อยละ 62.7 มีสมาชิกในครัวเรือน 5 คนขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 37.3

ตาราง 6 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามขนาดของพื้นที่ในการทำเกษตร (n = 361)

ขนาดพื้นที่	จำนวน	ร้อยละ
≤ 20 ไร่	232	64.3
21 ไร่ขึ้นไป	129	35.7
รวม	361	100.0

จากตาราง 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการทำเกษตรน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 64.3 มีพื้นที่ในการทำเกษตร คิดเป็นร้อยละ 35.7

ตาราง 7 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามวุฒิการศึกษา (n = 361)

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เรียน	40	11.1
ประถมศึกษา	152	42.1
มัธยมศึกษา/ปวช.	83	23.0
ปวส./อนุปริญญา	42	11.6
ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	43	11.9
อื่น ๆ	1	0.3
รวม	361	100.0

จากตาราง 7 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 42.1 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ปวช. คิดเป็นร้อยละ 23.0 ระดับปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 11.9

ตาราง 8 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอาชีพที่สร้างรายได้ (n = 361)

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
การเกษตร	261	72.3
การรับจ้าง	83	23.0
การค้าขาย	5	1.4
อื่น ๆ	12	3.3
รวม	361	100.0

จากตาราง 8 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 72.3 อาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 23.0

ตาราง 9 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามภูมิลำเนา (n = 361)

ภูมิลำเนาเดิม	จำนวน	ร้อยละ
ตราด	284	78.7
จันทบุรี	22	6.1
อื่น ๆ	55	15.2
รวม	361	100.0

จากตาราง 9 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดตราด คิดเป็นร้อยละ 78.7 จังหวัดอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 15.2

ตอนที่ 2 ผลกระทบของการทำเกษตรเคมีในทัศนะของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอสายมิ่ง จังหวัดตราด

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตาราง 10 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามผลกระทบของการทำเกษตรเคมีในทัศนะของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

ผลกระทบของการทำเกษตรเคมี	n = 361		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. การทำเกษตรเคมีส่งผลให้เกิดการทำลายดิน	3.94	0.98	ค่อนข้างเห็นด้วย	2
2. การทำเกษตรเคมีทำให้เกิดปัญหาสุขภาพกับประชาชน	4.01	0.98	ค่อนข้างเห็นด้วย	1
3. การทำเกษตรเคมีมีผลต่อการทำลายน้ำ	2.98	1.32	ไม่แน่ใจ	10
4. การใช้ยาฆ่ากำจัดศัตรูพืชของการทำเกษตรเคมีไม่ช่วยลดค่าใช้จ่าย	3.57	1.23	ค่อนข้างเห็นด้วย	5
5. เกษตรเคมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าเกษตรรูปแบบอื่น ๆ	3.02	1.32	ไม่แน่ใจ	9
6. เกษตรเคมีให้ผลผลิตสูงกว่าเกษตรรูปแบบอื่น ๆ	3.67	1.17	ค่อนข้างเห็นด้วย	4
7. การทำเกษตรเคมีทำให้เกิดสารตกค้างในผลผลิต	3.09	1.42	ไม่แน่ใจ	8
8. การทำเกษตรเคมีทำให้เกิดสารตกค้างในตัวเกษตรกร	3.89	1.08	ค่อนข้างเห็นด้วย	3
9. เกษตรเคมีมีผลต่อความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ	3.52	1.32	ค่อนข้างเห็นด้วย	6
10. การทำเกษตรเคมี ช่วยลดการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง	3.39	1.34	ไม่แน่ใจ	7
รวม	3.51	1.22	ค่อนข้างเห็นด้วย	-

จากตาราง 10 พบว่ากลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วยว่า การทำเกษตรเคมีนั้นจะมีผลกระทบในเชิงลบต่อคนและธรรมชาติ ($\bar{X} = 3.51$) แต่เมื่อพิจารณาในรายข้อเราสามารถแบ่งความเห็นของกลุ่มตัวอย่างได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วยว่าเกษตรเคมีมีผลกระทบที่แน่นอน กับประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างยังไม่แน่ใจว่าเกษตรเคมีจะมีผลกระทบหรือไม่

ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ค่อนข้างเห็นด้วยที่ว่า การทำเกษตรเคมีมีผลกระทบแน่นอนตามลำดับ ได้แก่ เรื่องของการทำให้สุขภาพประชาชนแย่ลง ทำลายดิน เกิดสารตกค้างในตัวเกษตรกร ให้ผลผลิตสูงกว่ารูปแบบอื่น ๆ แต่ไม่ช่วยให้อัตราค่าใช้จ่ายในการใช้ยากำจัดศัตรูพืช และเกษตรเคมีมีผลต่อความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ไม่แน่ใจว่าการทำเกษตรเคมีมีผลกระทบหรือไม่ตามลำดับ ได้แก่ เรื่องเกษตรเคมีช่วยลดการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ทำให้เกิดสารตกค้างในผลผลิตมีต้นทุนสูงกว่าเกษตรรูปแบบอื่น ๆ และมีผลต่อการทำลายน้ำ

จากการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยเปรียบเทียบถึงผลกระทบในเชิงลบต่อคนและธรรมชาติในแต่ละประเด็นที่ค่อนข้างเห็นด้วยนั้น พบว่าในปัจจุบันวิทยาการทางการแพทย์สามารถระบุได้ว่าเกษตรกรมีสุขภาพร่างกายแย่ลง เนื่องจากตรวจพบสารเคมีตกค้างในกระแสเลือดของร่างกายเกษตรกรมากขึ้น หน่วยงานราชการไม่ว่าจะเป็นหลักประกันสุขภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (สถานีอนามัย) จะมีการตรวจคัดกรองสารเคมีในร่างกายของเกษตรกรทุกปี โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรอย่างกว้างขวาง ตำบลสะตอกก็เช่นกัน ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก โดยทำการเกษตรมากกว่าร้อยละ 90 การตรวจพบสารเคมีมีแนวโน้มสูงขึ้น แต่การทำการเกษตรเคมีก็ยังเป็นค่านิยมในตำบลสะตอก ซึ่งสามารถให้ผลผลิตได้สูงกว่าเกษตรรูปแบบอื่น เพราะว่าเกษตรกรสามารถบังคับให้ผลผลิตออกนอกฤดูกาลได้ หรือให้ผลผลิตที่ต่ำกว่าฤดูกาลก็ได้ มีผลผลิตที่มากกว่าปกติและราคาที่สูงขึ้นด้วย ถึงเกษตรกรจะรู้ว่าเกษตรกรสามารถกระตุ้นให้ผลผลิตสูงขึ้นได้ มีผลผลิตที่ล่าช้าหรือเร็วกว่าฤดูกาลได้ แต่ทั้งนี้ก็ยังขึ้นอยู่กับตัวแปรทางธรรมชาติด้วยเช่นกัน สภาพดินฟ้าอากาศที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ก็จะทำให้การทำการเกษตรไม่สามารถเป็นไปอย่างที่คาดการณ์และคาดหวังไว้ของการทำการเกษตรเคมี นอกจากเกษตรกรจะทำลายสุขภาพแล้ว ยังส่งผลให้เกิดการทำลายดิน ทำให้ดินเป็นกรด หรือที่เรียกว่าดินมีรสเปรี้ยว ยังผลต่อเนื่องให้แมลงที่ผสมเกสรไม่มาผสมเกสร ทำให้ผลผลิตลดน้อยลงและมีระยะเวลาการเจริญเติบโตที่สั้นลง เช่น ยางพารา ทุเรียน จะต้องใช้สารเร่งให้ผลผลิตออกตามที่ต้องการ ซึ่งเปรียบเสมือนการบีบบังคับให้ผลผลิตออกก่อนและมีปริมาณมาก การปรับตัวหรือสมดุลของต้นไม้ต้น ทำให้ระยะเวลาการเจริญเติบโตของต้นไม้ต้นสั้นลง จึงส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของระบบนิเวศด้วย และจากการสัมภาษณ์นายสมชาย ชัยแสน ซึ่งมีอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก และทำการเกษตรมากกว่า 34 ปี ก็ค่อนข้างเห็นด้วยว่า ปัจจุบันค่าใช้จ่ายยากำจัดศัตรูพืชของการทำการเกษตรเคมีมีราคาแพงมาก เนื่องจากมีการแข่งขันทางการค้าอย่างมากมาย ต้นทุนการนำเข้าสารเคมีส่วนใหญ่มีการนำเข้าจากต่างประเทศ เช่น อิสราเอล อิตาลี เยอรมัน ประเทศอิสราเอลเป็นประเทศที่มีแต่ทะเลทราย แต่สามารถทำสวนได้ ก็เพราะอิสราเอลมีการใช้สารเคมีช่วยเป็นปัจจัยหลัก ต้นทุนของสารเคมีที่ใช้ในการทำการเกษตรที่นำเข้ามาจึงสูงด้วย ดังนั้น จึงเป็นไป

ไม่ได้ที่ค่าใช้จ่ายของยากำจัดศัตรูพืชจะมีราคาถูกหรือช่วยลดค่าใช้จ่าย แต่จะมีแนวโน้มที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ตามภาวะเศรษฐกิจ (สมชาย ชัยแสน, สัมภาษณ์, 2556)

สำหรับในประเด็นกลุ่มตัวอย่างที่มีความเห็นไม่แน่ใจที่ว่า การทำเกษตรเคมีช่วยลดการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง เพราะว่าการใช้สารเคมีในการทำการเกษตรนั้น ถ้าใช้ไปในระยะหนึ่งแล้ว อาจจะต้องมีการเพิ่มในปริมาณที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มากขึ้น ๆ จาก 5 เป็น 10 เป็น 20 เนื่องจากโรคและแมลงต่าง ๆ เริ่มมีภูมิคุ้มกันทางสารเคมี หรือมีโรคใหม่ ๆ เกิดขึ้น และไม่แน่ใจว่าการทำเกษตรเคมีทำให้เกิดสารตกค้างในผลผลิต เพราะว่าผลไม้มากชนิดมีผลกระทบต่อผู้บริโภค เช่น แดงโม พริกขี้หนู ถั่วฝักยาว พริก แดงกวา ถ้าไม่มีการฉีดพ่นสารเคมี จะทำให้ผลผลิตไม่สวยงามตามที่ตลาดต้องการ ส่วนใหญ่เกษตรกรจะรู้ว่าการที่ผลผลิตจะออกมาสวยงามต้องใช้สารเคมีในการฉีดพ่น แต่ก็ยังเป็นที่ยอมรับของตลาดและผู้บริโภคซึ่งมักซื้อเพราะความสวยงามของพืชผล แต่ในปัจจุบันมีการทำเกษตรทางเลือกหลาย ๆ ทางที่สามารถใช้วัสดุที่เป็นพืชสมุนไพรที่มีคุณภาพสมบัติน้ำหรือเห็ดมาใช้แทนการฉีดพ่นสารเคมี ซึ่งเป็นการลดการใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงได้ในอีกทางหนึ่ง และไม่แน่ใจว่าต้นทุนการผลิตของเกษตรเคมีจะต่ำกว่าเกษตรรูปแบบอื่น ๆ เพราะว่าธุรกิจครัวเรือนไม่เหมาะกับการเกษตรที่มีขนาดใหญ่ หรือใช้แรงงานคนมาก ๆ ความแตกต่างของการทำเกษตรเคมี คือ เกษตรเคมีมีต้นทุนของปุ๋ยสูง แต่ค่าแรงงานต่ำ มีการฉีดพ่น 1-2 ครั้งก็สามารถให้ผลผลิตได้ แต่เกษตรอินทรีย์หรือชีวภาพ มีต้นทุนต่ำ แต่ค่าแรงงานสูง เนื่องจากมีการทำซ้ำหลายครั้ง เช่น น้ำหมักต้องทำหลายครั้งถึงจะได้ผลผลิต การจ้างแรงงานจึงสูงขึ้น เพราะต้องจ้างหลายครั้ง หลายวัน และปัจจุบันยังมีค่าแรงงานขึ้นต่ำถึงวันละ 300 บาทด้วย นอกจากนี้ยังไม่แน่ใจว่าเกษตรเคมีมีผลต่อการทำลายน้ำ เพราะว่าการเกษตรโดยทั่วไปไม่สามารถตอบได้ว่า การทำเกษตรเคมีทำลายน้ำได้หรือไม่ เนื่องจากการพิสูจน์สารในน้ำนั้น ต้องอาศัยการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องโดยตรง

ตอนที่ 3 รูปแบบเกษตรทางเลือกที่พึงประสงค์ของชุมชนสะตอในทัศนะของในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

ตาราง 11 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรูปแบบเกษตรทางเลือกที่พึงประสงค์ของชุมชนสะตอในทัศนะของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

รูปแบบเกษตรทางเลือก	n = 361		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. การทำเกษตรทางเลือกเน้นการป้องกัน ปัญหามากกว่าการแก้ไข	3.91	0.99	ค่อนข้างเห็นด้วย	4
2. การทำเกษตรทางเลือกมุ่งความปลอดภัยของ ชีวิตและสุขภาพ	4.51	0.91	เห็นด้วย	1
3. เกษตรทางเลือกเน้นคุณภาพของผลผลิต มากกว่าปริมาณของผลผลิต	2.94	1.36	ไม่แน่ใจ	5
4. เกษตรทางเลือกจะมุ่งฟื้นฟูสภาพดินและ สิ่งแวดล้อม	4.07	0.99	ค่อนข้างเห็นด้วย	3
5. การทำเกษตรทางเลือกเน้นการปลูกพืช ผสมผสาน	2.98	1.32	ไม่แน่ใจ	6
6. เกษตรทางเลือกให้ความสำคัญต่อธรรมชาติ เป็นหลัก	4.50	0.92	เห็นด้วย	2
7. เกษตรทางเลือกไม่เน้นความสวยงามของ ผลผลิตที่ได้	2.62	1.31	ไม่แน่ใจ	7
8. การทำเกษตรทางเลือกต้องหวังผลระยะยาว มากกว่าระยะสั้น	2.55	1.39	ไม่แน่ใจ	8
รวม	3.51	1.15	ค่อนข้างเห็นด้วย	-

จากตาราง 11 พบว่ากลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วยว่า กับเกษตรทางเลือกที่พึงประสงค์ของชุมชนสะตอในทัศนะของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ ($\bar{X} = 3.51$) แต่เมื่อพิจารณาในรายข้อเราสามารถแบ่งความเห็นของกลุ่มตัวอย่างได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ คือ ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วย ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วย และประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างยังไม่แน่ใจว่าเป็นเกษตรทางเลือกที่พึงประสงค์หรือไม่

ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างที่เห็นด้วยที่ว่าการทำงานเกษตรทางเลือกที่พึงประสงค์ตามลำดับ ได้แก่ การทำเกษตรทางเลือกมุ่งความปลอดภัยของชีวิตและสุขภาพ และให้ความสำคัญต่อธรรมชาติเป็นหลัก

ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วยที่ว่าการทำงานเกษตรทางเลือกที่พึงประสงค์ตามลำดับ ได้แก่ เกษตรทางเลือกจะมุ่งฟื้นฟูสภาพดินและสิ่งแวดล้อม และเน้นการป้องกันปัญหามากกว่าการแก้ไข

ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างไม่แน่ใจว่าการทำงานเกษตรทางเลือกที่พึงประสงค์ตามลำดับ ได้แก่ การทำเกษตรทางเลือกเน้นการปลูกพืชผสมผสาน เกษตรทางเลือกเน้นคุณภาพของผลผลิตมากกว่าปริมาณของผลผลิต เกษตรทางเลือกไม่เน้นความสวยงามของผลผลิตที่ได้ การทำเกษตรทางเลือกต้องหวังผลระยะยาวมากกว่าระยะสั้น

จากการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยเปรียบเทียบประเด็นของเกษตรทางเลือกที่พึงประสงค์ที่กลุ่มตัวอย่างนั้นเห็นด้วยพบว่า การทำเกษตรทางเลือกเป็นการทำเกษตรที่ต้องการหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี ดังนั้น การทำเกษตรทางเลือกจึงมุ่งเน้นความปลอดภัยของชีวิตและสุขภาพ การใช้สารเคมีจะทำให้สุขภาพร่างกายของเราแย่ลง แนวโน้มของการตรวจพบสารเคมีในเลือดของเกษตรกรชาวตำบลสะตอก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การทำเกษตรทางเลือกจึงต้องเน้นการให้ความสำคัญต่อธรรมชาติเป็นหลักเพราะเป็นการอิงการทำเกษตรอินทรีย์ และเป็นการฟื้นฟูแบบธรรมชาติด้วย

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ค่อนข้างเห็นด้วยนั้นพบว่าเกษตรทางเลือกจะมุ่งฟื้นฟูสภาพดินและสิ่งแวดล้อม เพราะการทำเกษตรทางเลือกจะเป็นการทำเกษตรที่ไม่ทำลายดิน ซึ่งจะทำให้สิ่งแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น นั่นคือ การใช้สารเคมีนั้นเป็นการทำให้ดินเป็นกรด ยังมีผลต่อเนื่องให้แมลงที่ทำการผสมเกสรไม่มาผสมเกสร เกษตรทางเลือกจึงเน้นการป้องกันปัญหามากกว่าการแก้ไข เนื่องจากเป็นการทำเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกที่ใช้อินทรีย์และชีวภาพ ซึ่งเป็นการทำการเกษตรที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีความเห็นที่ไม่แน่ใจนั้น พบว่าเนื่องจากเกษตรกรหลายคนคิดว่าการทำเกษตรทางเลือกเป็นศาสตร์ทางธรรมชาติ ถ้าธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ผลผลิตที่ได้ก็จะได้ปริมาณที่มาก การใช้สารเคมีสามารถเร่งผลผลิตได้จริง แต่ก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ดินฟ้าอากาศ ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถที่จะควบคุมได้ สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจะทำให้ผลผลิตในแต่ละปีลดน้อยลง หรือได้ผลผลิตไม่เป็นไปตามต้องการ เกษตรทางเลือกอาจจะเน้นในเรื่องของคุณภาพมากกว่าปริมาณ คือ ได้ผลผลิตน้อยแต่มีคุณภาพ ดังนั้น จึงทำให้ไม่แน่ใจในส่วนของการทำเกษตรทางเลือกจะเน้นปริมาณมากกว่าผลผลิต และไม่แน่ใจในเกษตรทางเลือกเน้นการปลูกพืชผสมผสาน การปลูกพืชเชิงเดี่ยว เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในการทำเกษตรผสมผสาน

อย่างแท้จริง ทำให้การตอบแบบสอบถามจึงมีความเห็นว่ามันไม่แน่ใจ รวมทั้งการทำการเกษตรทางเลือกไม่เน้นความสวยงามของผลผลิตที่ได้ เนื่องจากการทำเกษตรทางเลือกเป็นการที่ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพ ไม่ได้เน้นความสวยงามของผลผลิต เพราะเกษตรทางเลือกไม่ทำลายดิน ไม่ทำลายธรรมชาติ เช่น ศัตรูพืชที่มากัดกินผลผลิต อาทิเช่น การเปรียบเทียบผัก ผลไม้ หากใช้สารเคมี จะไม่มีร่องรอยการกัดกินผักหรือผลไม้ จึงทำให้พืชผักผลไม้ที่ได้นั้นดูสวยงามและน่ารับประทาน อีกทั้งยังมีความเห็นไม่แน่ใจว่าการทำเกษตรทางเลือกต้องหวังผลระยะยาวมากกว่าระยะสั้น เพราะว่าเกษตรทางเลือกเป็นการทำเกษตรอย่างยั่งยืน ต้องใช้ระยะเวลานานในการทำจึงจะเห็นผล (กลุ่มผู้นำชาวชุมชน สะตอ. สัมภาษณ์. 2556)

ตอนที่ 4 มาตรการเกษตรทางเลือกในทัศนะของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

ตาราง 12 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามมาตรการเกษตรทางเลือกในทัศนะของประชาชนในตำบลสะตอในทัศนะของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอเขาสมิง จังหวัดตราด

มาตรการเกษตรทางเลือก	n = 361		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. การทำเกษตรสะตอไม่จำเป็นต้องไถพรวนดินก็ได้	3.41	1.26	ไม่แน่ใจ	11
2. การทำเกษตรสะตอไม่จำเป็นต้องใส่ปุ๋ยเคมีก็ได้	3.28	1.21	ไม่แน่ใจ	12
3. การทำเกษตรในสะตอควรปรับปรุงดินให้เหมือนกับดินที่อยู่ในป่ามากที่สุด	3.90	1.07	ค่อนข้างเห็นด้วย	3
4. การทำเกษตรในสะตอควรต้องผลิตพืชผลที่มีรสชาติตามธรรมชาติจะดีที่สุด	3.74	1.09	ค่อนข้างเห็นด้วย	6
5. การทำเกษตรในสะตอควรใช้หลักการคลุมดินแทนการกำจัดวัชพืช	3.63	1.15	ค่อนข้างเห็นด้วย	10
6. การทำเกษตรที่เป็นอยู่ในปัจจุบันในสะตอจะเพิ่มต้นทุนในการผลิต	3.73	1.12	ค่อนข้างเห็นด้วย	7

ตาราง 12 (ต่อ)

มาตรการเกษตรทางเลือก	n = 361		ระดับ	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
7. การทำเกษตรในสระตอควรรู้ใช้น้ำหมักในการเกษตรมากกว่าการใช้ปุ๋ยเคมี	3.84	1.03	ค่อนข้างเห็นด้วย	4
8. การทำเกษตรในสระตอควรเน้นความหลากหลายของการปลูกพืชผล	3.93	1.01	ค่อนข้างเห็นด้วย	2
9. การทำเกษตรในสระตอต้องคำนึงถึงการทำให้กินในครัวเรือนมากกว่ามุ่งนำไปขายหาเงิน	2.56	1.41	ไม่แน่ใจ	13
10. การทำเกษตรในสระตอควรต้องเน้นการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับไร่นาเป็นหลัก	3.68	1.10	ค่อนข้างเห็นด้วย	9
11. การทำเกษตรในสระตอควรมีการจัดระบบสหกรณ์	3.70	1.05	ค่อนข้างเห็นด้วย	8
12. การทำเกษตรในสระตอกับการสะสมความรู้รายไม่จำเป็นต้องขัดแย้งกัน	3.80	1.00	ค่อนข้างเห็นด้วย	5
13. การทำเกษตรในสระตอควรต้องเน้นการพึ่งตนเองในครัวเรือนเป็นหลัก	3.84	0.99	ค่อนข้างเห็นด้วย	4
14. การทำเกษตรในสระตอควรต้องรักษาวิถีชีวิตแบบชนบทเอาไว้ให้มากที่สุด	3.95	0.97	ค่อนข้างเห็นด้วย	1
รวม	3.64	1.10	ค่อนข้างเห็นด้วย	-

จากตาราง 12 พบว่ากลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วยในมาตรการเกษตรทางเลือกในทัศนะของประชาชนตำบลสะตอเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสะตอ อำเภอสว่าง จังหวัดตรัง แต่เมื่อพิจารณาในรายชื่อเราสามารถแบ่งความเห็นของกลุ่มตัวอย่างได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ประเด็นกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างเห็นด้วยในมาตรการเกษตรทางเลือก กับกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่แน่ใจในมาตรการของการทำเกษตรทางเลือก

กลุ่มตัวอย่างที่มีความเห็นว่า ค่อนข้างเห็นด้วยในมาตรการเกษตรทางเลือกในตำบลสะตอตามลำดับ ได้แก่ เรื่องการทำเกษตรในสระตอควรต้องรักษาวิถีชีวิตแบบชนบทเอาไว้ให้มากที่สุด

ควรเน้นความหลากหลายของการปลูกพืชผล ควรปรับปรุงดินให้เหมือนกับดินที่อยู่ในป่ามากที่สุด ควรใช้น้ำหมักในการเกษตรมากกว่าการใช้ปุ๋ยเคมี ควรต้องเน้นการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเป็นหลัก การสะสมความร่ำรวยไม่จำเป็นต้องขัดแย้งกัน ควรต้องผลิตพืชผลที่มีรสชาติตามธรรมชาติจะดีที่สุด การทำเกษตรที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ค่าบิลสะท้อนจะเพิ่มต้นทุนการผลิต ควรมีการจัดระบบสหกรณ์ ควรต้องเน้นการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับไร่นาเป็นหลัก ควรใช้หลักการคลุมดินแทนการกำจัดวัชพืช

กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ไม่แน่ใจในมาตรการเกษตรทางเลือกในตำบลสะท้อนตามลำดับ ได้แก่ การทำเกษตรสะท้อนไม่จำเป็นต้องไถพรวนดินก็ได้ ไม่จำเป็นต้องใส่ปุ๋ยเคมี และต้องคำนึงถึงการทำให้กินในครัวเรือนมากกว่ามุ่งนำไปขายเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นเงิน

จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยการเปรียบเทียบมาตรการของเกษตรทางเลือกในทัศนะของประชาชนในตำบลสะท้อนที่ค่อนข้างเห็นด้วยนั้น พบว่าการทำเกษตรในตำบลสะท้อนควรต้องรักษาวิถีชีวิตแบบชนบทเอาไว้ให้มากที่สุด เพราะเกษตรทางเลือกเป็นวิถีชีวิตที่สามารถดำเนินอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน จริง ๆ แล้วการทำเกษตรทางเลือกเป็นการทำเกษตรที่มีมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งสมัยก่อนไม่มีการใช้สารเคมีเหมือนในยุคปัจจุบันแต่อย่างใด แต่เมื่อวิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไป วิวัฒนาการของมนุษย์จึงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ทำให้มีการพึ่งการใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพ ในปัจจุบันมีการขยายขอบเขตมากขึ้น มีการแข่งขันทางการค้าสูงขึ้น การนำเข้าสารเคมีส่วนใหญ่นำเข้าจากต่างประเทศ ต้นทุนของสารเคมีที่ใช้ในการทำเกษตรที่นำเข้ามาจึงสูงด้วย ดังนั้น การทำเกษตรในตำบลสะท้อนจำเป็นต้องหยุดใช้สารเคมีและหันกลับมาทำการเกษตรทางเลือกที่ไม่ทำลายดินแทน ควรใช้น้ำหมักในการทำเกษตรมากกว่าใช้ปุ๋ยเคมี เพราะน้ำหมักจะช่วยทำให้เกิดการบำรุงและฟื้นฟูสภาพดิน น้ำหมักชีวภาพ หมายถึง ผลผลิตตามธรรมชาติที่นำมาหมักรวมกัน ไม่มีการใช้สารเคมีเป็นส่วนผสม จึงสามารถนำไปใช้เป็นปุ๋ยเร่งอัตราการเจริญเติบโตของพืช เพิ่มคุณภาพของผลผลิตให้ดีขึ้น และยังสามารถใช้ไล่แมลงศัตรูพืชได้ด้วย การปรับปรุงดินให้เหมือนเดิมที่อยู่ในป่ามากที่สุดก็เช่นกัน เกษตรกรถือว่าทราบใดที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ก็จะส่งผลให้มีผลผลิตที่ดี ได้พืชผลที่มีรสชาติตามธรรมชาติและมีคุณภาพ การใช้หลักการคลุมดินก็จะเป็นการรักษาหน้าดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ หากกำจัดพืชที่คลุมดินควรใช้วิธีการตัดพืชนั้น เพื่อให้ซากพืชที่ถูกตัดกลายเป็นปุ๋ยในขั้นต่อไป การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชนั้น จะเป็นการทำร้ายหน้าดิน การทำเกษตรในตำบลสะท้อนควรจะมีการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับไร่นาเป็นหลัก เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ในตำบลสะท้อนมีพื้นที่ในการทำเกษตรไม่เกิน 20 ไร่ ดังนั้นตามแนวทางพระราชดำริการเกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นการจัดการทรัพยากรระดับไร่นา คือ ที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืนต่อไป เพื่อ

เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินและสร้างสมดุลให้แก่ระบบนิเวศ เพื่อให้มีวิถีชีวิตแบบชนบทเอาไว้ให้มากที่สุด การมีวิถีชีวิตแบบชนบทและอยู่อย่างพอเพียงตามแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เกิดความรักความสามัคคี ประองคอง ไม่ขัดแย้ง และมีวิถีชีวิตแบบชนบทอย่างยั่งยืนตลอดไป

นอกจากนี้ การทำเกษตรในตำบลสะตอ ควรเน้นความหลากหลายของการปลูกพืชผล เนื่องจากการทดแทนผลผลิตที่ตกต่ำ ดังนั้น ถ้ามีพืชผลที่หลากหลายจะทำให้เป็นการทดแทนความต้องการของเศรษฐกิจตามท้องตลาด ไม่ควรปลูกพืชผลอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะถ้าผลผลิตมีราคาตกต่ำจะทำให้เกิดการขาดทุนในการผลิตพืชผลนั้น ๆ และการทำเกษตรในตำบลสะตอควรมีการจัดระบบสหกรณ์ เพราะว่าเราสามารถมีการประกันราคาและรวมกลุ่มกันเพื่อไม่ให้มีการกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง รวมไปถึงการที่มีประกันราคาในแต่ละปี การทำเกษตรในตำบลสะตอควรเน้นการพึ่งพาตนเองในครัวเรือนเป็นหลัก เพราะการทำเกษตรที่มุ่งเน้นการแสวงหาผลกำไร การใช้สารเคมีเป็นการช่วยเร่งผลผลิตเพื่อให้ได้ใบปริมาณที่มาก ๆ จะเป็นการทำลายสมดุลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การใช้วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นการรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การทำการเกษตรที่พึ่งพาตนเองในครัวเรือนเป็นหลักจึงเป็นก้าวแรกที่จะต้องมีการพัฒนาในระดับชุมชน ระดับตำบลไปสู่ระดับอื่น ๆ ต่อไป การทำเกษตรในตำบลสะตอกับการสะสมความร่ำรวยไม่จำเป็นต้องขัดแย้งกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของเกษตรกร ซึ่งเป็นการดีถ้าไม่มีความขัดแย้งกัน การจะเลือกใช้ทางใดตามความเหมาะสมก็ต้องขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละบุคคล

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีความเห็นไม่แนใจนั้น พบว่าการทำเกษตรในตำบลสะตอส่วนใหญ่เป็นการทำสวนผลไม้ ซึ่งจากลักษณะธรรมชาติของไม้ผล การไถพรวนดินจึงเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องทำของเกษตรกรในตำบลสะตอ เพราะการไถพรวนดินจะทำลายรากฝอยหรือน้ำดิน ส่งผลให้ต้นไม้ไม่อุดมสมบูรณ์ หรือเป็นการทำลายการเจริญเติบโตของไม้ผล แต่หากมองถึงการทำการเกษตรแบบพืชไร่หรือผักสวนครัว นั่นถือว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นในการที่จะทำให้ดินนั้นร่วนซุย ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ แต่ด้วยการที่สภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ต้องมีการแข่งขัน การทำการเกษตรเพื่อการจำหน่ายต้องหาวิธีที่จะทำให้ผลผลิตมีปริมาณที่มากและเพียงพอต่อความต้องการของตลาดที่เพิ่มขึ้น การทำเกษตรในตำบลสะตอจึงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยทางสารเคมีเข้ามาช่วยเพื่อให้ได้ผลผลิตในปริมาณที่มากและได้คุณภาพตามความต้องการของตลาด เกษตรกรในตำบลสะตอส่วนใหญ่ทำสวนผลไม้ ซึ่งเป็นอาชีพหลักในพื้นที่ ดังนั้น จึงเป็นการมุ่งเน้นไปในทางของธุรกิจการค้าก่อนที่จะคำนึงถึงการทำให้กินในครัวเรือน (กลุ่มผู้นำชาวชุมชนสะตอ. สัมภาษณ์. 2556)